

מאמרים מקצועיים מבית סינאל אקדמי

מיסוי מענקי פרישה ושחרור קופת פיצויים הלכה למעשה - טופס 161 ו-161א' נכתב ע"י יועץ המס אהרון ויזל, מומחה המס של סינאל אקדמי

חלק בלתי נפרד מעבודתו של חשב השכר הוא הטיפול בכל הקשור לחישוב ותשלום פיצויי פיטורין ושחרור קופות פיצויים. תפקידו של חשב השכר הוא להניע את כל התהליך ולהורות על שחרורן בפועל של קופות הפיצויים, והעברתן לבעלות העובד. התעסקות זו מחייבת בקיאות בדיני המס הרלוונטיים ובפרוצדורות הנלוות והיא מצריכה התנהלות מקצועית מול הגורמים הבאים:

1. **רשות המיסים**, שאמורה לקבוע את שיעור המס שינוכה מכספים אלו, אם בכלל.
2. **חברות הביטוח**, שאמורות לפעול בהתאם להנחיות שתקבלנה מהמעסיק ומהעובד, ולעיתים גם מרשות המיסים.

ההתנהלות האמורה טומנת בחובה גם מספר סוגיות מהותיות שיקבעו את זכויות העובד בכספים הצבורים. בנוסף, בקיאותו של חשב השכר בתחום זה תהיה לעזר רב לעובד הפורש שבד"כ אינו בקיא כלל בעניינים אלו. נסיונותיו של העובד להיעזר בעובד רשות המיסים. לא תמיד יתנו את התוצאה הנכונה מצדו של העובד. ככל שחשב השכר יהיה בקיא בעצמו בתחום זה הוא יוכל לעזור, להדריך ולהכין בצורה נכונה יותר את המסמכים ובכך יקל גם על העובד הפורש שבלאו הכי מתוסכל במקרים רבים מעצם סיום יחסי העובד והמעסיק.

טופס 161

בכל מקרה של ניתוק יחסי עובד ומעסיק שבעקבותיו משולמים או מועברים לבעלות העובד פיצויים, קצבאות, תגמולים ופנסיה תקציבית, המעסיק מחוייב להודיע לרשות המיסים באמצעות טופס 161 על מענקי הפרישה המשולמים לעובד על ידו במישרין, ועל קופות הפיצויים שמועברות לבעלות העובד.

בזמנו, כשלמרבית העובדים יש קופות פיצויים מכוח חוק פנסיית חובה, המעסיק נדרש למילוי הטופס ברובן המהומים של הפרישה. משום שגם במקרה בו המעסיק עצמו אינו משלם פיצויים מכיסו כגון בהתפטרות, העובד זכאי לקבל את הכספים הצבורים בקופת הפיצויים לפי סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין.

הטופס חייב להימסר בכל מקרה לעובד ולרשות המיסים, גם אם המעסיק מחשב בעצמו את הסכום הפטור ממס מכספי הפיצויים.

הטופס משמש לפעולות הבאות:

- דיווח לרשויות המס על תשלומי פיצויים.
- פירוט אופן חישוב החלק הפטור ממס, חישוב המס על החלק החייב ודיווח על המס שנוכה.
- הנחיית חברות הביטוח על שחרור הכספים ושיעור ניכוי המס במקור.

המעסיק אינו ראשי לעכב או להתנות מסירת טופס 161, עיכוב במסירת טופס 161 ו/או מכתב שחרור לחברת הביטוח יחשב כהלת פיצויי פיטורין על כל המשתמע.

סמכויות וחובות המעסיק

המעסיק מוסמך לחשב בעצמו את גובה מענקי הפרישה הפטורים ממס ואת שיעור המס על החלק החייב ובהתאם לכך לתת הוראות ניכוי מס גם לחברות הביטוח המנהלות את קופות הפיצויים, רק בהתקיים כל התנאים הבאים:

1. העובד המציא למעסיק טופס 161א כשהוא מלא וחתום.
2. העובד הצהיר בטופס שלא היו לו פרישות נוספות ממעסיקים אחרים ואף לא צבירות נוספות - בתקופת העבודה אצל המעסיק האמור. (דרישה זו היא על מנת לוודא שהעובד לא ניצל כבר חלק מההטבות אצל מעסיק אחר כי הרי ההטבות מוגבלות בתקרה שנתית).
3. קיומו של אחד מהמצבים הבאים:
 - א. על פי חישובי המעסיק, סך כל התשלומים לא יעברו את תקרת הפטור שבפקודה.
 - ב. המענק משולם ע"י המעסיק ו/או ע"י משלם אחד נוסף מלבדו.
 - ג. מענק פטור משולם רק ע"י המעסיק ומשלם אחד נוסף, וכל היתר מנוכס מס - בשיעור המירבי.
 - ד. מענק פטור משולם בפועל רק ע"י המעסיק ומשלם אחד נוסף, והכספים הנמצאים אצל כל יתר הקופות נשארים למטרת תשלום קצבה בעתיד, ע"פ בחירת העובד ("רצף קצבה").

בכל מקרה אחר, על המעסיק להפנות את העובד לרשות המיסים ולפעול ע"פ האישור שהעובד ימציא ממנה. ובמקרה שהעובד לא ימציא אישור, עליו לנכות מס מכל הסכום, בהתאם לתקנות.

במידה והמעסיק מפנה את העובד לקבל אישור מאת רשות המיסים, אין הדבר מאפשר לו לעכב את תשלום הפיצויים ושחרור הקופות עד להמצאת האישור, על המעסיק לשלם את המענקים ולשחרר את הקופות במועד ובאין אישור המעסיק ינכה מס ממענקי הפרישה ללא התחשבות בהטבות כלשהן שיתכן שהעובד זכאי להן. כמו כן, המעסיק חייב למסור לעובד טופס 161 גם אם העובד לא מסר לו טופס 161א, אי מסירת טופס זה ע"י העובד תמנעו רק את האפשרות של המעסיק לחשב בעצמו את הפטור על מענק הפרישה.

שחרור קופות הפיצויים

חברות הביטוח תשחררנה את הכספים על סמך הנחיות המעסיק בטופס 161 או על סמך אישור מאת רשות המיסים, בתוספת אישור העברת בעלות על הקופות מאת המעסיק. לחברות הביטוח אין סמכויות והן אינן נזקקות לטופס 161א מאת העובד, תפקידן לפעול לפי הנחיות המעסיק או פקיד השומה בלבד.

עם קבלת טופס 161 או אישור מרשות המיסים בצורך מכתב מהמעסיק על וויתור הבעלות בקופת הפיצויים לטובת העובד, חברת הביטוח תפעל מול העובד על מנת לקבל ממנו הוראות אם לשחרר את הכספים שבקופה או להשאיר אותם כחלק מהכספים המיועדים לפנסיה.

על מנת לייעל את הטיפול בשחרור קופת הפיצויים וכדי למנוע עיכובים וטרחי מיותרת במקרים בהם חברות הביטוח דורשות להוצאת טפסים או אישורים חדשים / אחרים עם סכומים עדכניים יותר מאלו שהופיעו בטופס 161 המקורי, חשוב להוסיף בחלק ח' של הטופס, בשדה "צבירה נוספת" סכומים נוספים שהועברו לחברת הביטוח ועדיין לא קיבלו ביטוי באישור היתרה של קופת הפיצויים.

כך הנתונים יכללו גם את הסכומים שיתווספו לקופה בתקופה שממסירת הטופס המקורי ועד לשחרורה בפועל, בעקבות עדכון הפקדות נוספות.

ח. פירוט תשלומים בגין פרישה וסכומים/זכויות ⁽¹⁷⁾ שנצברו לעובד בגין תקופת העבודה			
1. שם המעסיק ⁽¹⁸⁾	קוד סוג התשלום ⁽¹⁹⁾	קוד סוג התשלום ⁽²⁰⁾	תקופת ביטוי שולם התשלום או נצברה הזכות תאריך תחילה
	ק	ק	תאריך סיום
	הסכום ששולם או שנצבר לגין הפרישה ⁽²¹⁾	תאריך התשלום ⁽²²⁾	צבירה נוספת ⁽²³⁾

חישוב הפטור

בכפוף לאמור, המעסיק מורשה לחשב למי שעומד בתנאים הנ"ל את הפטור הבסיסי בלבד ללא שום תוספות. במידה והעובד רוצה לבחור במסלולי הטבות נוספים שיגדילו את החלק הפטור ממס, עליו לעשות זאת מול רשות המיסים.

את הטבות המס ניתן לחשב על כל הרכיבים המשולמים בעקבות הפרישה מהעבודה ובכלל זה: פיצויי הפיטורין, פיצוי עבור אובדן מקור הכנסה, פיצוי עקב הפרת חוזה, פדיון ימי מחלה, פיצוי בגין אי הודעה מוקדמת ומענק הסתגלות.

יודגש כי **פדיון ימי חופשה** אינו חלק ממענקי הפרישה והוא חייב במס רגיל.

הבסיס לחישוב ההטבה הוא "המשכורת האחרונה" עד לתקרה 12,230 ₪ כשהיא מוכפלת במס' שנות העבודה. הגדרת "משכורת האחרונה" לעניין חישוב ההטבה, מורחבת בהרבה מהגדרתה לעניין חישוב גובה הפיצויים שהעובד זכאי להם לפי חוק פיצויי פיטורין והוא כולל את כל רכיבי השכר, גם שעות נוספות וגם בנזקים וכדו' חוץ מהחזרי הוצ' ושוי שימוש ברכב.

חשוב לציין כי גם סכומים חד פעמיים יילקחו בחשבון בגובה של 1/12 מסך הרכיב, גם אם שולמו בחודשים שלפני המשכורת האחרונה (הבראה, בנזם, ביגוד וכדומה).

את ה"משכורת האחרונה" כאמור מציין המעסיק בחלק ו' של הטופס בצד ימין תחת הכותרת "משכורת חודשית אחרונה לפני הפרישה".

1. משכורת חודשית ⁽²⁴⁾ אחרונה לפני הפרישה ⁽²⁵⁾ יש להשלים בטבלה	"שכר עבודה" לעניין תקנות פיצויי פיטורין

במצבים הבאים המשכורת שתילקח בחשבון כבסיס לחישוב ההטבה תחושב באופן שונה:

אצל עובד יומי או שעתי השכר הקובע יהיה השכר הממוצע של 12 החודשים שקדמו לפיטורין.

כאשר היו שינויים בשכר במהלך שנות העבודה שבנועו מתקופות של חל"ת, שינויים באחוזי משרה והפחתות בשכר, המשכורת הקובעת לפטור תהיה המשכורת המשוקללת / הממוצעת של כל התקופות.

במקרה זה על המעסיק להשלים את הנתונים בחלק ז' שבטופס ולחשב את המשכורת המשוקללת באופן הבא:

- א. המשכורת האחרונה תותאם למשרה מלאה.
- ב. התוצאה תוכפל לכל תקופה בנפרד, בהתאם לאחוזי המשרה שהעובד הועסק באותה תקופה.
- ג. את הסכום הכולל יש לחלק בסך שנות העבודה.

התוצאה שתתקבל תהיה המשכורת הקובעת לפטור.

2. תקופות עבודה לא רציפות / שינויים בשיעורי משרה / הפחתות שכר ⁽²⁶⁾					
תאריך התחלה שנה חדש יום	תאריך סיום שנה חדש יום	תאריך התחלה שנה חדש יום	תאריך סיום שנה חדש יום	שיעור המשרה המשוקללת ⁽²⁷⁾ % - 5	משכורת אחרונה (לפחות ⁽²⁸⁾)

טופס 161א'

טופס זה מיועד למילוי ע"י העובד ועליו למסור לידי מי שמחשב עבורו את הטבות המס על פיצויי הפיטורין. במקרה בו העובד מעוניין בחישוב ההטבה הבסיסית כאמור, והמעסיק מבצע את החישוב, העובד ימסור את הטופס לידי המעסיק. עליו לסמן בחלק ב' של הטופס שלא היו לו פרישות נוספות ממעסיקים אחרים וכו'. זאת כדי לאפשר למעסיק להשתמש בסמכות שניתנה לו לחשב בעצמו את החלק הפטור.

3. תשלומים הזכויות בשל עבודות נוספות⁽²⁹⁾

1. בתקופת עבודתי אצל המעביד, לא עבדתי בעבודה נוספת, או עבדתי בעבודה נוספת אולם לא קיבלתי עבורה תשלומי מענקים, תגמולים או קיצבאות ולא צבירתי זכויות לתשלומים מהסוג האמור.

במקרה בו העובד מעוניין להגדיל את החלק הפטור ממס או אם העובד מעוניין לבחור במסלול שונה מהמסלול של חישוב ההטבה הבסיסית. או כאשר למעסיק אין סמכות לחשב עבור העובד את הסכום הפטור, כנ"ל. על העובד לגשת לרשות המיסים עם טופס 161 שקיבל מהמעסיק וטופס 161א שמולא על ידו בצירוף תלושי השכר האחרונים על מנת שהם יחשבו את החלק הפטור ושיעור המס הנדרש על החלק החייב. ובהתאם לכך יתנו הוראות למעסיק וחברות הביטוח.

להלן מסלולי הטבות שהעובד יכול לבחור באמצעות טופס 161א:

1. הגדלת הפטור הבסיסי ל-150% מהמשכורת הקובעת אך לא יותר מהתקרה של 12,230 ₪ לכל שנת עבודה. נכון להיום אין תנאים לקבלת ההטבה, ובלבד שהפורש יציין את בקשתו בטופס 161א.

2. "רצף לקצבה" - העובד יכול לבחור להשאיר או להפקיד את כספי הפיצויים שקיבל ישירות מהמעסיק, כולם או חלקם לחברת הביטוח על מנת שישולמו לו כקצבה במועד הפרישה.

במקרה זה שחרור הקופה ע"י המעסיק לא יהווה אירוע מס (דחיית האירוע למועד הפרישה).

דגשים:

בחירה זו לא תמנע מהעובד את האפשרות לבקש לפטור ממס חלק מכספי הפיצויים וחלק אחר להפוך לחלק מהקצבה שתשולם לו בעתיד. גם על חלק זה הוא לא ימוסה בעת שחרורם ע"י המעסיק.

העובד יכול להתחרט מבחירה זו ללא מגבלת זמן ולכן בחירה זו מומלצת במרבית המקרים לא רק בהיבט של המיסוי אלא גם כחלק מאחריות והחשיבה על העתיד והבנת הצורך של הגדלת הפנסיה שיקבל לאחר גיל הפרישה.

3. "רצף לפיצויים" - העובד יכול לבחור להשאיר את כספי הפיצויים אשר צבורים בקופה וכן להפקיד את הסכומים שהתקבלו במישרין ע"י המעסיק לקופת הפיצויים על מנת שישולמו לו במועד הפרישה מהמעסיק הבא.

התוצאה תהיה דחיית אירוע המס למועד הפרישה מהמעסיק הבא.

בעת הפרישה מהמעסיק הבא ההטבות יחושבו לפי נתוני "המשכורת האחרונה" כפי שיהיו אצל המעסיק האחרון, כפול כל שנות העבודה הכוללות בתקופות שהעובד בחר לגביהן במסלול זה.

בחירה במסלול זה מטיבה עם הפורש כאשר העובד מעריך שהשכר אצל המעסיק החדש יהיה גבוה לעומת שכרו אצל המעסיק הנוכחי, כך שה"משכורת אחרונה" לחישוב הפטור תהיה גבוהה יותר.

תנאים:

העובד יתחיל לעבוד תוך שנה אצל מעסיק חדש שימשיך להפקיד לאותה קופה (בפרקטיקה לא מקפידים שההפקדה תהיה לאותה קופה דווקא).

כל סכום שהעובד ימשוך מכספי הפיצויים ימוסה במלואו.

ניתן לבחור ברצף זכויות לפיצויים מספר פעמים - בכפוף לתנאים הנ"ל.

דגש: ניתן להתחרט מבחירה זו רק תוך שנתיים מיום הבחירה

4. פרישה - ניתן לפרוס את החלק החייב במס למס' שנים באופן שווה, כך ייראו את המענק החייב כאילו התקבל על פני מספר שנים. פרישה זו תתן לעובד את האפשרות ליהנות מנקודות זיכוי והטבות מס שלא נוצלו באותן שנים וכן ממדרגות המס נמוכות יותר.

ניתן לפרוס בשני אופנים, לשנים אחורנית, למס' שנים כשנות העבודה בפועל, מקסימום 6, או לשנות המס הבאות, לפי הכלל בו כל 4 שנות עבודה מאפשרות שנת פרישה אחת קדימה, מקסימום 6.

את הבקשה לפרישה מבצע העובד באמצעות טופס 116ג בנוסף לסימון בטופס 161א.

בקשה זו מחייבת הגשת דוחות שנתיים לשנות הפרישה (לפורש ייפתח תיק במ"ה לשנות הפרישה)

כאן המקום לציין כי מומלץ מאוד שלא למשוך את כספי הפיצויים כלל אלא לשמור אותם לגיל הפרישה ולהגדיל בכך את הקצבה החודשית שגם ככה אינה גבוהה דיה - בדרך כלל.

מאמר זה נכתב ע"י יועץ המס אהרון ויזל, מומחה המס של סינאל אקדמי הינו כללי ותמציתי. מטרתו להבהיר מעט את הכללים בנוגע לקופה אישית לפיצויים. המאמר אינו מתייחס לכל ההיבטים האפשריים והמשמעותיים הנגזרים מהנושא, ואינו מהווה תחליף ליעוץ פרטני.